

”כי-קרוב אליך הדָבָר” – שיעור בנושא פליטים בעולם

לציון יום השואה הבינלאומי

מטרות:

1. המשגת המושג ”פליט” ופיתוח זיקה ואמפתיה כלפי אנשים המצויים במצב זה.
2. היחשפות להיקף תופעת הפליטות ברחבי העולם, והתייחסות גם למצב הפליטים בישראל בימינו.
3. זיהוי הקשר בין מצבו של העם היהודי לאורך ההיסטוריה לבין החובה המוסרית שלא לעמוד מהצד – והכרת אפשרויות פעולה בנושא.

למחנכת:

שנת 1938 כינס רוזוולט מנהיגים ממדינות רבות בעולם ב”ועידת אוויאן” בכדי לדון בבעיית הפליטים היהודים. מנהיגי העולם הביעו אמפתיה כלפי הפליטים אך סירבו לקלוט את היהודים אליהם. בעקבות אדישות העולם, לא לקח זמן רב עד שמצא היטלר פתרון חלופי ל”בעיה היהודית” והחל בבניית מחנות ההשמדה וביניהם אושוויץ. ב-27.1, 1945, שוחרר מחנה אושוויץ ופרק נורא זה בתולדות האנושות נגמר אולם אושוויץ תמיד תהיה סמל לתהומות אליהן יגיע האדם והמחיר הבלתי נתפס של האדישות לסבל. מדוח האו”ם בדבר מצב הפליטים בעולם לשנת 2015 (נתוני 2016 טרם פורסמו) ניתן לראות כי מתוך כ-65.3 מיליון פליטים ועקורים בעולם פחות מ-4 מיליון הגיעו לאירופה. **רובם המוחלט נמצאים באפריקה ובאסיה.** מתוכם, 21.3 מיליון הינם פליטים ויותר ממחצית מהן מתחת לגיל 18. כל יום קרוב ל-34,000 בני אדם נאלצים בכוח להתנתק מבתם כתוצאה מקונפליקט או רדיפה. ממדים אלה גדולים יותר מאשר במלחמת העולם השנייה.

מהלך השיעור:

- חלק א’ – חידון מדינות בעולם: חידון חוויתי על מצב הפליטים בעולם במדינות – 10 דק’
- חלק ב’ – מצגת למידה – מיהו פליט, דרכי הבריחה והקליטה, ישראל כדוגמא – 25 דק’
- חלק ג’ – ישראל והפליטים – אז והיום – מהי חובתנו המוסרית הייחודית – 10 דק’

חלק א – חידון מדינות בעולם בימינו (10 דק’)

פתיחה, הקדמה לנושא: היום נשוחח על תופעת הפליטים בעולם. פליטים או עקורים הם אנשים שעזבו את ביתם ואין להם לאן לשוב. לאחר החידון שנעשה כעת נגדיר יחד מיהו פליט. בעולם היום ישנם כ-65 מיליון מבקשי מקלט: פליטים ועקורים. היום אנו מציינים את יום השואה בינלאומי ובהמשך השיעור נשוחח על הקשר – אם ישנו – בין ציון מועד זה לבין שיחה על פליטים בעולם בימינו.

חידון מדינות ויחסן לפליטים

חלקי לכל זוג תלמידים כרטיסיה ועליה שם של מדינה (נספחים א’ וב’ מופיעים בניוזלטר בנפרד להורדה) לפי מקומות הישיבה. הנחי אותם להרים את הכרטיסיה גבוה במקרה שהם חושבים שהתשובה לשאלה שתשאלי היא המדינה שהם אוחדים בידם.

מדינה יכולה להופיע בחידון יותר מפעם אחת. בכל פעם שזוג תלמידים מנחש נכונה שמדובר במדינה שלו – העניקי לו ניקוד.
במידה והתלמידים אינם מכירים את הנושא שנפתח באמצעות השאלה – כדאי לספר במשפט על מה מדובר.

שאלה?

- האם הכרתם את המציאויות שהעלנו כאן?
- מה מהדברים שעלו כאן הכרתם לפני היום? ספרו מה שמעתם על הנושא...
- מה זה גורם לכם לחשוב ולהרגיש?

חלק ב – מיהו פליט, דרכי הבריחה והקליטה, ישראל כדוגמא – 25 דק'

אמרי: כעת נלמד יחד באמצעות מצגת וסרטונים על הפליטים בעולם בימינו: מה היא ההגדרה לפליט, מהיכן מגיעים הפליטים ומה הם עובדים בדרכם, ולבסוף נגע מעט בזווית הישראלית.

צפו במצגת:

1. מיהו פליט – אלו סיבות/מה גורם לאדם לברוח ממדינתו?
2. מאיפה מגיעים הפליטים
3. איך הם בורחים ולאן?
4. הנתיב הימי לאירופה
5. הנתיב היבשתי
6. רצח העם בדארפור, סודן
7. פליטים דארפורים בישראל

שאלי את השאלות שמתאימות בעיניך לתלמידים. לצד כל שקופית במצגת ישנה הנחיה והדרכה עבודה.

למחנכ/ת: המצגת מכילה כמויות עצומות של מידע, סיפורים וסרטונים. על מנת להפוך אותה לכזו שניתנת להעברה בפרק זמן קצר, בחרנו להפכה לפשוטה ככל הניתן, ולצידה להביא מספר רב של קישורים להעמקה. כל זאת כדי לאפשר את הבחירה במה נכון יותר בעיניך להעמיק כעת. כדי להחליט אלו חלקים חשובים יותר מבעוד מועד ולדלג על השאר. המאמר "המשבר והפליטים" שצירפנו לניוזלטר נועד בכדי לסייע לכם לענות על שאלותיהם של התלמידים והתלמידות בנושא.

חלק ג' – ישראל והפליטים (10 ק')

אמרי: כמו שראינו במצגת הפליטות היא תופעה שקיימת בעולם הרבה שנים, והיא חלק מההיסטוריה של העם שלנו. מדינת ישראל מאז נאלצה להתמודד עם הסוגיה הזו גם בעבר, ולא רק בימינו.

[קוראים את הכתבה על הפליטים הוייטנאמים שבגין החליט לקלוט \(נספח ג'\). ניתן בנוסף לראות סרטון באורך דקה מיום נחיתתם של הפליטים וקבלת הפנים החמה שקיבלו בשדה התעופה.](#)

למחנכת: יוני 1977. ארבעה שבועות אחרי שניצח בבחירות במסגרת המהפך הגדול, החליט ראש הממשלה מנחם בגין ז"ל ש-179 פליטים וייטנאמים, שנאספו בלב ים על ידי אוניית המשא הישראלית "יובלי", יגיעו ארצה, יקבלו אזרחות ויהפכו לאזרחי ישראל. בתגובה ח"כ אריה (לובה) אליאב, איש האופוזיציה, התרום על רגליו ואמר: "כרביחובל של אוניית מעפילים, אני מצדיע לך". בהמשך קלטה ממשלת ישראל כמה מאות פליטים נוספים. מדובר היה בפליטים שבתום מלחמת וייטנאם חששו לגורלם במשטר החדש, ולכן נמלטו מארצם בסירות רעועות והתקשו למצוא מדינה שתקלוט אותם. עם הגעתם ארצה הפליטים שוכנו באופקים ובשדרות, ורק מעטים מהם נותרו לגור בארץ במרוצת השנים.

דיון:

- מדוע לדעתכם החליט בגין לקלוט את הפליטים? האם זה היה מעשה נכון לעשות?
- **"עם ישראל, שידע רדיפות ויודע, אולי יותר מכל עם אחר, משמעות המושג פליט, לא יכול היה לראות בסבלם של אומללים אלה"** אומר בגין. מה דעתכם? האם יש לנו אחריות מיוחדת בתור יהודים לדאוג לגורלם של פליטים?
- מה היה קורה אילו לא היינו היו קולטים את הפליטים? מה מבטאת ההחלטה של בגין?
- במה שונה המצב אז מהמצב היום?

למחנכת: סיפור זה, החוצה מחנות פוליטיים, מציג את האחריות המוסרית שיש למדינת ישראל לסייע לפליטים ולא לעמוד מנגד. בעשור האחרון כאשר פליטים פרצו את גבולה של מדינת ישראל (טרם בנית הגדר) – ולמדינת ישראל לא הייתה שליטה מלאה על מי הם המגיעים לכאן ומה מספרם – מדובר על סיטואציה אחרת בהחלט. עם זאת, דווקא בגלל ההיסטוריה שלנו עלינו לומר בקול ברור: מדינת ישראל יכולה וצריכה להגדיר מה היא כמות הפליטים אותה ניתן לקלוט, לעשות מאמצים עקביים וכנים לסייע להם ולדרוש ממדינות העולם לעשות כמות.

סיכום: לעיתים קרובות אנו סבורים שהעולם הולך לעבר הקידמה ללא קשר לבחירתם של החיים בקרבנו. היחשפות למציאות הקשה והכואבת שכמות בלתי-נתפסת של בני אדם חיים ברגעים אלו ממש: בסכנת חיים, במנוסה, עקורים מביתם, רעבים, חולים, יכולה להיות מייאשת ומעציבה. אך האמת לאמיתה היא שאלו פניו של עולמנו, ובחירותיהם של האנשים כולם הן שגרמו למצב והן שיכולות לסיימו. הזיכרון היהודי צריך לשמש לנו מצפן **"פְּאֲזָרַח מִכֶּם יִהְיֶה לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר אִיתְכֶם, וְאַהֲבַתְּ לוֹ כְּמוֹהַּ כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"** (ויקרא יט'). עלינו לשאול את עצמנו – כיצד נתייחס לפליט שבקרבתנו?

יום השואה הבינלאומי הוא הזדמנות לשאול כיצד לא ניתן לאניית הפליטים היהודים משנת 1938 לשוט שנית, הפעם נושאת פליטים ממוצא אחר, כיצד לא ניתן לאניית הפליטים היהודים משנת 1938 לשוט שנית, הפעם נושאת פליטים ממוצא אחר, ומדינות העולם עומדות מנגד? כיצד אוכל לסייע באופן אישי? מה עלי לדרוש ממדינתנו? אנו במעורר סבורים כי **"לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה"** (מסכת אבות ב', כ"א) ומבקשים מעצמנו ומכם – חפשו נתיב לפעולה. אנשים רבים בישראל וטובים בישראל חברו לפעולות סיוע או יזמו כאלה בעצמם. אנחנו עומדים לרשותכם ונשמח לסייע בכל דרך שנוכל.

נספח ג'

24.6.1977 בגין מורה לקלוט עשרות פליטים וייטנאמים

עיתון הארץ, היום לפני 32 שנה: עפרי אילני 24.06.2009

בהחלטתו הראשונה כראש ממשלה, שלושה ימים אחרי השבעת ממשלתו, הודיע ראש הממשלה מנחם בגין באופן רשמי על קליטתם בישראל של כמה עשרות פליטים וייטנאמים שסירתם נטרפה לא הרחק מחופי וייטנאם. "אתמול בבוקר ירדו 66 הפליטים - 34 גברים, 16 נשים ו-16 ילדים - מסיפונה של האנייה הישראלית", דיווח סופר "הארץ" אילן שחורי.

"עם ישראל, שידע רדיפות ויודע, אולי יותר מכל עם אחר, משמעות המושג פליט, לא יכול היה לראות בסבלם של אומללים אלה" הכריז בגין. הפליטים נאספו על ידי אנייה ישראלית לאחר שנמלטו מווייטנאם הקומוניסטית. מאחר שאף מדינה אחרת לא הסכימה לקלוט אותם, החליט בגין שהם ייקלטו בישראל.

עם קבלת ההחלטה, יצאו הפליטים בשני אוטובוסים להונג קונג ומשם טסו במטוס לופטהנזה לפרנקפורט בדרכם לישראל. הממשלה החליטה שהם ייחשבו לעולים חדשים לכל דבר וייהנו מכל הזכויות כפי שנהוג לגבי עולים הבאים לישראל. בשלב הראשון, הוחלט לשכן אותם במרכז קליטה באופקים.

ראש המועצה המקומית אופקים, יחיאל בנטוב, אמר שהפליטים יוכלו להיקלט בעבודה ביישוב "בלי בעיות" "באופקים מצויה תעסוקה, בעיקר במפעלי הטקסטיל במקום. יש מחסור בידיים עובדות בעיירה מועסקים כ-400 פועלים ערבים מרצועת עזה", מסר ראש המועצה. בנוסף ציינו במועצה כי "באופקים מצויה משפחה שאימצה לפני כעשר שנים שני ילדים יתומים מווייטנאם, מלונסני עיניים שהם כיום צברים לכל דבר, המדברים עברית רהוטה."

בברכה ששלח לפליטים עם בואם לנתב"ג, מסר בגין כי נעשה כמיטב יכולתנו על מנת ששהייתכם בישראל תנעם לכם "טבעי הדבר להעניק לכם מקלט בארצנו, שכן זוהי מסורתנו האנושית-יהודית"

אחרי נחיתתם, התקבלו הפליטים בקבלת פנים חגיגית באופקים. שלט גדול "ברוכים הבאים לישראל קידם את פני הפליטים. הם שוכנו בקרוואנים במרכז הקליטה וקיבלו 700 לירות לצרכיהם הראשונים. לפי הדיווח, "רבים הפליטים שלא ידעו כלל על קיומה של ישראל לפני מסעם. פליטה אחת סיפרה כי שמעה פעם את שם מדינת ישראל אך חשבה שהיא נמצאת באפריקה או ליד קו המשווה".